

МУЗИЧНИЙ АРХІВ

Олександра Німилович

МИХАЙЛО ВОЛОШИН ПРО ТВОРЧИСТЬ ГУСТАВА МАЛЄРА

Постать Михайла Волошина (1877–1943) належала до когорти митців, які формували і визначали обличчя музичного мистецтва Західної України першої половини ХХ ст. Його яскрава концертна діяльність диригента і співака, музично-критична спадщина – статті й рецензії, що з'являлись у тогочасних виданнях: «Діло», «Руслан», «Громадський вісник», «Нова Буковина», «Kölnische Theater Rundschau», «Deutsch Volksblatt», «Ілюстрований календар», «Альманах музичний», «Неділя» та ін. розвивали і розкривали розмаїті сторінки концертного, освітнього і театрального життя Галичини.

Попри великі музичні уподобання, М. Волошин отримав добру правничу освіту, закінчивши в 1906 році юридичний факультет Віденського університету. Працював адвокатом, був відомим оборонцем у політичних процесах в Галичині 1930-х рр., займав різноманітні керівні посади в цій галузі: президент Надзірної Ради «Центробанку», президент Надзірної Ради Народної Торгівлі, член ЦК УНДО (1925–1939), Президент Львівської Адвокатської Палати (1941–1943). Все ж, любов до музичного мистецтва, талант співака, диригента спонукали М. Волошина до навчання в класі сольного співу в Галини (Олени) Ясеницької та в класі гармонії в А. Вахнянина у Львівському Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка.

Злет таланту митця розпочався у творчій атмосфері хорового товариства «Львівський Боян», з яким він тісно співпрацював упродовж восьми років (1906–1913). У 1912–1913 рр. М. Волошин – диригент хору «Бандурист».

Михайло Волошин був активною творчою особистістю, дійсним та винятково дієвим учасником товариств, зокрема, від 1903 року – заступником голови Союзу співацьких і музичних товариств, яке з часом (1907) було перейменовано на Музичне Товариство ім. М. Лисенка, СУПРОМу, Товариства драматичного ім. І. Котляревського (соліст), оперної студії при «Львівському Бояні» (художній керівник і соліст) та ін. Як особистість віддана ідеї національного відродження, активно працював у стрілецьких товариствах, був командантом І куреня Легіону УСС, а згодом командантом Збірної Станиці УСС у Львові. Від січня 1916 – до середини 1918 року завдяки підтримці Українського Січового Стрілецтва, зокрема Збірної Станиці УСС (командант, сотник д-р М. Волошин) та Коша УСС (командант д-р Н. Гірняк) працював єдиний у Галичині професійний театр товариства «Українська Бесіда». Вони опікувались акторами, а М. Волошин, юрист за фахом, особливо ретельно займався оформленням документів театральних співпрацівників, які могли виправдати їх в разі необхідності перед австрійською жандармерією. Репертуар стрілецького театру «Українська Бесіда» налічував понад 60 п'єс, колектив був єдиною підтримкою патріотичного духу та свідомості народу в цей час.

Сольну кар'єру М. Волошин (ліричний тенор) розпочав у 1902–03 рр. в театрі «Українська Бесіда», де виконував партії в операх «Катерина» М. Аркаса, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. Виступав як соліст хорових колективів «Бандурист», «Львівський Боян», а також в ансамблі зі Соломією та Ганною Крушельницькими, Філоменою Лопатинською, Богданом Вахнянином.

Композиторська творчість М. Волошина представлена низкою хорових і сольних вокальних творів до віршів Т. Шевченка «Ой гляну я, подивлюся», «Чого мені тяжко», «Засни» та ін.

Музично-критична спадщина М. Волошина охоплює широке коло його зацікавлень. Перші свої рецензії в часописі «Діло» критик присвятив опису Шевченківських святкувань у Львівській Академічній гімназії, які вирізнялися різноманітністю програм, високим виконавським рівнем. Серед критичних розвідок М. Волошина – декілька рецензій на оперні та опереткові постановки у Львові («Грістан та Ізольда», «Наталка Полтавка», «Роксоляна», «Троянда Стамбула»). Прем'єра історичної опери Д. Січинського «Роксоляна», поставлена українським театром, отримала високу оцінку рецензента. Перу М. Волошина належить й кілька дописів, в яких висвітлювалися та аналізувалися виступи учнів Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, хору «Бандурист», хору учнів Академічної гімназії у Львові, музичного гуртка «Академічна Громада», співачки М. Сіак. Чимало рецензій та відгуків автор присвятив видатному співакові М. Менцінському. У більших публікаціях М. Волошин намагався якнайповніше розкрити історію виникнення Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові, діяльність хорового товариства «Львівський Боян» і його репертуар, зміст концертних програм.

Особливо цікавими є дві статті М. Волошина, присвячені творчості Густава Малера (1860–1911) – видатного австрійського композитора і диригента, який на переломі XIX–XX століть став одним із найславніших творців симфоній, розвиваючи цей жанр у традиціях Бетховена, Брукнера та Брамса. Митець зазнав слави диригента, працюючи в оперних театрах Праги, Лейпцига, Будапешта, Гамбурга, гастролюючи в Голландії, Італії, Франції.

Правдиве визнання він здобув як диригент Віденської опери (1897–1907), здійснивши постановки творів В.-А. Моцарта, Л. Бетховена, Р. Вагнера, Дж. Россіні, Дж. Верді, Дж. Пуччіні, Б. Сметани, П. Чайковського, працюючи над єдністю сценічної дії і музики, театрального та оперного мистецтва. Згодом продовжив працю як диригент Метрополітен-опери в Нью-Йорку. Від 1909 року Г. Малер став диригентом Нью-Йоркського філармонічного оркестру, де й працював до кінця життя.

Як композитор Г. Малер – творець «симфоній в піснях» із залученням солістів-співаків, автор десяти симфоній, вокальних циклів, квартетів, творів для хору з оркестром. Своєю творчістю Густав Малер випередив чимало явищ сучасної музики, зокрема емоційну заостреність експресіонізму. Його композиції пронизані глибокою філософською проблематикою.

У часописі «Діло» від 29 і 30 вересня 1910 року М. Волошин поділився враженнями від першого виконання знаменитої VIII симфонії композитора, безпосереднім учасником якого він був, адже Віденське товариство «Singverein der k. k. Gesellschaft der Musikfreunde» («Співоча асоціація Товариство Друзів Музики») запросило М. Волошина як співака для участі в прем'єрному виконанні цього твору під управою автора 12 вересня 1910 року в Мюнхені. Стаття передає живі враження М. Волошина від піднесеної атмосфери цього дійства, реакцію публіки, характеризує Г. Малера як диригента, аналізує форму твору, описує багатство музичних засобів, застосованих композитором у VIII симфонії, подає виконавський склад симфонії, а також робить цікаве порівняння класичної та модерної музики загалом. Автор статті подає перелік видатних особистостей, які були присутні на цій аншлаговій прем'єрі, – композитори Ріхард Штраус, Каміль Сен-Санс і Антон Веберн; письменники Томас Манн і Артур Шніцлер; відомий театральний режисер того часу Макс Рейнхардт,

британський диригент Леопольд Стоксі та багато інших знаних особистостей – диригентів, музикантів-виконавців.

Наступна стаття «Густав Малер» написана в пам'ять геніального музиканта, який відійшов у вічність в 1911 році. Тут М. Волошин виклав своє захоплення мистецтвом визначного композитора і диригента, подав розгорнену характеристику його діяльності.

Вважаємо доцільним здійснити передрук обох статей М. Волошина, адже ці публікації підсилені особистим знайомством автора з композитором, а також з нагоди 160-річчя Г. Малера, яке відзначалося 7 липня 2020 року. До того ж у 2023 році виповниться 120 років від часу перебування німецького композитора і диригента у Львові з двома концертами, які відбулися 2 і 4 квітня 1903 року в театрі Скарбка (тепер – Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької)¹. Про своє перебування у Львові Г. Малер зазначав у листі до дружини Альми Малер-Верфель²: «Репетиції з оркестром, хоч і дуже недисциплінованим, але вкрай доброзичливо налаштованим, ідуть чудово, так що я переноси все весело; до того ж, і меню (програма – О. Н.) цього разу таке, що обов'язково зірве оплески»³. У критичних матеріалах тогочасна преса відзначала, що: «Оркестр ... вчора пережив один із найкращих своїх вечорів: грав під орудою Густава Малера, і грав так, як ніколи досі, навіть у концерті під керівництвом Ріхарда Штрауса»⁴. До програми львівських концертів під орудою Г. Малера входили справжні скарби в сфері симфонічної музики: Симфонія № 7 та увертюра «Леонора» Л. ван Бетговена, увертюри та симфонічні фрагменти з опер «Трістан та Ізольда», «Тангойзер», «Нюрнберзькі мейстерзінгери» Ріхарда Вагнера, «Римський карнавал» Гектора Берліоза і Симфонія № 1 Густава Малера.

У 2020 році виповнилося 110 років від часу прем'єрного виконання VIII симфонії Г. Малера і появи розвідок М. Волошина. Публікація статей здійснюється за часописами «Діло»⁵ і «Неділя»⁶ без скорочень, зі збереженням особливостей правопису і пунктуації оригіналу, авторських підкреслень. Переклад іншомовних зворотів, пояснення застарілих чи маловживаних слів подано в підтекстових коментарях. Публікації М. Волошина мали на початку ХХ сторіччя велике значення для розвитку музично-критичної думки та популяризації світової музики в Галичині. Вони передають вболівання М. Волошина за піднесення професійного музичного мистецтва нашого краю, добре характеризують самого автора, його бажання ознайомити якнайширші кола шанувальників музики зі спадщиною «геніального» композитора.

¹ Олійник С. Що слухав Густав Малер у Львівській опері.

URL: <https://opera.lviv.ua/season-120/gustav-mahler-in-lviv-opera-1903/>

² Альма Малер-Верфель (1879–1964) – австрійська діячка мистецтва та літератури, засновниця мистецьких салонів., дружина Густава Малера, якій і була присвячена VIII симфонія. Доклала чимало праці для збереження творчої спадщини композитора, авторка автобіографічної книжки «Моє життя».

³ Мельник Л. Музична журналістика: теорія, історія, стратегії. На прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення. Львів: ЗУКЦ, 2013. С. 260.

⁴ Мельник Л. Музична журналістика: теорія, історія, стратегії. На прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення. Львів: ЗУКЦ, 2013. С. 257.

⁵ Волошин М. Г. Малер і його VIII симфонія. *Діло*. 1910. Ч. 216. 29 вересня. С. 1–2.; Ч. 217. 30 вересня. С. 1–2.

⁶ Волошин М. Густав Малер. *Неділя*. 1911. Ч. 22. С. 4–3.